

VERSLAG

Vergadering:	Raad, nr.
Datum en tijd:	18 december 2025, 10.15 uur
Plaats:	SER-gebouw te Den Haag
Aanwezig:	Putters (voorzitter), Bharosa, Boelens, Den Boer, Çelik, Dekker, Van Eijck, Ellemers, Fey, Fortuin, Henrar, Van Holstein, Koerselman, Koopmans, Kroes, De Leeuw, Majoor, Noordman, Paulusma, Peek, Peetoom, Van de Riet, Snel, Starink, Termeer, Van Veldhuizen, Van de Ven, Vermeij, Vonhof, Vuik, Ter Weel, Weurding, Van Woerkom
Secretariaat:	Van Selm (plv. Algemeen directeur), Van Steveninck (directiesecretaris)

De openbare Raadsvergadering is ook altijd te volgen via een livestream en nadien ook terug te zien via deze link: <https://www.youtube.com/live/aII-LNmiyTY>

1. Opening en mededelingen

De *voorzitter* opent de vergadering en heet de aanwezigen welkom.

Mededelingen

CNV wordt gefeliciteerd met de opvolging van Piet Fortuyn door Hans van den Heuvel. Cristel van de Ven (VZN) neemt afscheid van de raad en wordt bedankt voor haar inzet namens zelfstandigen.

Verder wordt gemeld dat een nieuwe algemeen secretaris/algemeen directeur is benoemd. De naam wordt later die dag via de SER-website bekendgemaakt.

De *voorzitter* licht toe dat de SER recent een brief aan de informateur heeft gestuurd over de stand van de overlegeconomie en het aanbod om op belangrijke toekomstthema's in gesprek te gaan. De *voorzitter* is hierover (met vicevoorzitters) in gesprek geweest bij de informateur. In het (toen recente) verslag van Buma en de onderhandelaars Bontenbal en Jetten wordt samenwerking met maatschappelijke partijen en sociale partners genoemd. De SER zet de komende weken in op voortzetting van het gesprek met de politiek.

2. Vaststelling verslag raadsvergadering 18 september 2025

Het verslag van 18 september 2025 wordt ongewijzigd vastgesteld.

De *voorzitter* staat met een zeer bijzonder dankwoord stil bij onze notulist: Peter Dirven. Na maar liefst 45 dienstjaren heeft Peter afscheid genomen van de SER en kan eindelijk gaan genieten van een welverdiend pensioen. Vandaag had men hem graag persoonlijk willen bedanken, maar Peter kijkt – gelukkig – via de livestream mee en kan zo alles volgen.

Bijzonder was ook dat Peter bij zijn laatste raadsvergadering – de jubileumvergadering in oktober – niet hoefde te notuleren, maar er gewoon als gast bij kon zijn. Dat was voor hem een klein feestje op zich!

We sturen Peter namens de raad een bedankje (het bekende beeldje).

3. Vaststelling Verordening vergadervergoedingen

Aanleiding is de gewijzigde commissiestructuur (o.a. uitvoeringscommissies) en het herstellen van omissies waarbij niet alle commissies formeel onder de werkingssfeer van de verordening vielen. Tevens is de gelegenheid te baat genomen om enkele wetgevings technische aanpassingen door te voeren.

De raad stelt de aangepaste Verordening vergadervergoedingen vast.

4. Bespreking adviesbrief “Arbeidsmigratie naar waarde”

De *voorzitter* blikt terug op de publicatie en het korte, intensieve traject (circa een half jaar). De voorzitter is er trots op dat dit toch heel complexe onderwerp gezamenlijk is beetgepakt en dat het tot een goed resultaat is gekomen. Het is in oktober uitgebracht met een apart persmoment waar ook de beide vice voorzitters bij aanwezig waren. Tijdens dat persmoment is er verslag gedaan van het advies en zijn de vragen van de pers beantwoord.

De heer Bharosa, een van de voorzitters van de commissie Arbeidsmigratie naar Waarde, presenteert de totstandkoming, hoofdkeuzes en vervolgstappen. Uitgangspunten waren voortbouwen op eerdere aanbevelingen van de commissie Roemer en de commissie Van Zwol. Daarnaast is het vraagstuk aangevlogen vanuit het perspectief van brede welvaart. Tot slot is hij blij dat het gelukt is om in een periode van zes maanden door middel van dit briefadvies input te kunnen bieden aan een nieuw kabinet. Spreker gaat aan de hand van vier thema's in op de aanbevelingen: de positie van laagbetaalde arbeidskrachten en het tegengaan van oneerlijke concurrentie, het bevorderen van investeringen in arbeidsbesparende technologie, het investeren in het beschikbare arbeidspotentieel en de directe beïnvloeding van de instroom van arbeidskrachten uit derde landen. Het briefadvies bevat 25 concrete maatregelen.

Twee aanbevelingen krijgen vervolgitwerking: (1) een gedragscode voor goed werkgeverschap en opdrachtgeverschap en (2) een verkenning van een vakkrachtenregeling.

In de reacties wordt onder meer gewezen het belang van preventie/arbobeleid (Arbovisie 2040), op het belang van goede registratie en handhaving van werknemers en op aandachtspunten rondom fiscaliteit voor internationale werknemers.

De *voorzitter* licht toe dat een uitvoeringscommissie wordt ingericht en dat het dagelijks bestuur met een voorstel voor de opdracht terugkomt bij de raad. De commissie en het secretariaat (o.a. Rowin van Son en Arend Odé) worden bedankt voor hun inzet.

5. Presentatie SER-jongerenplatform: verkenning “Het tij keren”

Lotte Prins en Sarah Vink van het jongerenplatform presenteren de verkenning “Het tij keren” (gepubliceerd september 2025). In een interactieve werkvorm bespreekt de raad stellingen over onder andere onderwijs, wonen, werk/ondernemen, gezinsvorming en klimaatbeleid.

De verkenning mondt uit in vier overkoepelende aanbevelingen:

1. **Bied duidelijke en eerlijke randvoorwaarden.** Zorg dat alle jongeren kunnen rekenen op een stabiele basis in inkomen, onderwijs, woning en ondersteuning; kansen mogen niet afhangen van netwerk of gezondheid.
2. **Veranker toekomstgericht beleid structureel.** Richt een nationaal coördinator in die jongerenbeleid monitort, mandaat heeft en nieuw beleid toetst op effecten voor jongeren (o.a. via de Nationale Jeugdstrategie).
3. **Maak jongeren mede-eigenaar van beleid.** Betrek jongeren structureel. Dat is eerlijk én het werkt omdat jongeren zelf expert zijn over hun leven.
4. **Kies voor rust, consistentie en gedeelde verantwoordelijkheid.** Bied voorspelbaar beleid om samen te werken aan kansengelijkheid, duurzaamheid en mentaal welzijn.

Raadsleden reageren met waardering en benadrukken het systemische karakter van mentale druk en onzekerheid. Er wordt gewezen op het belang van weerbaarheid en toerusting bijvoorbeeld via onderwijs, een leven lang ontwikkelen en op het vergroten van impact door concrete opvolging. Ruth Peetoom (Nederlandse GGZ) biedt samenwerking aan en Steven van Eijk (kroonlid) nodigt het jongerenplatform uit voor een vervolgesprek met de kroonleden om aanbevelingen concreet te maken.

De *voorzitter* roept commissievoorzitters en partners op om het jongerenplatform actief te betrekken bij relevante trajecten en bedankt het secretariaat voor ondersteuning.

6. Tussentijdse bespreking adviestraject Landbouw

De *voorzitter* licht toe dat de minister van LNV medio 2025 de SER om advies heeft gevraagd over het toekomstperspectief van de landbouw binnen de Nederlandse economie. Omdat commissievoorzitter Anna Gerbrandy afwezig is, verzorgt Katrien Termeer de tussentijdse bespreking.

De commissie werkt vanuit brede welvaart, milieu/biodiversiteit, verdienvermogen, sociale gemeenschappen en waardig werk. Het advies bouwt voort op eerdere SER-adviezen uit onder andere 2016 en 2021 en het advies over arbeid in groene/blauwe transitie uit 2024. Het uitgangspunt is dat de landbouw binnen Nederlandse, Europese en internationale normen moet kunnen opereren.

In deze fase bespreekt de commissie drie dwarsdoorsnijdende onderwerpen die voor alle transitiepaden relevant zijn:

- 1 doelsturing; van middelvoorschriften naar doelen, met keuzes over meting, handhaving en prikkels;
- 2 ketenverantwoordelijkheid; rollen en prikkels bij verduurzaming in de hele keten;
- 3 governance; organisatie en uitvoering, inclusief opties voor publiek-private arrangementen.

Er is breed gesproken met stakeholders in en rond de sector. De commissie streeft naar zo concreet mogelijke aanbevelingen en benadrukt dat ook partijen buiten de overheid zelf stappen kunnen zetten.

Samenvatting van de inbreng vanuit de raad

- Ger Koopmans (LTO) benadrukt de impact die geopolitieke en nationale ontwikkelingen hebben op de sector. Dit vereist meer realisme, adaptiviteit en weerbaarheid. De kaderrichtlijn water en de natuurherstelverordening vormen uitdagingen voor de vergunningverlening op de middellange termijn. Regionaal beleid en nationale plannen zijn nog te weinig op elkaar afgestemd. De wijzigingen in het Gemeenschappelijk landbouwbeleid en de impact die dit heeft op

ecoregelingen moet worden meegenomen in het advies. De heer Koopmans zegt toe een rapport over een vernieuwing van de productschappen vertrouwelijk te delen met de commissie.

- Piet Fortuyn (CNV) vraagt nadruk voor werknemers en regionale effecten: duizenden banen in ketens buiten de Randstad, noodzaak van leven lang ontwikkelen en begeleiding naar ander werk; hij pleit voor herbezinning op productschappen/sectorale ordening.
- Annie van der Riet (VNO-NCW) wijst op de "Dutch Diamond" (samenwerking tussen onderzoek/onderwijs, overheid en ondernemers) en het belang van innovatie (o.a. WUR, TNO, hbo) als onderdeel van oplossingen.
- Richard Weurding (Verbond van Verzekeraars) zou graag willen dat de financiële sector meer wordt betrokken in het advies. Er zijn veel alternatieven voor uitkoop die meer kansen bieden aan ondernemers. De financiële sector kan meedenken over hoe dit kan worden gefaciliteerd, bijvoorbeeld met betrekking tot grond, financiële haalbaarheid en verzekeringsmogelijkheden.

De *voorzitter* bedankt de commissie en geeft aan dat alle opmerkingen worden doorgeleid naar het secretariaat voor verwerking in het vervolgtraject.

7. Rondvraag en sluiting

De *voorzitter* kijkt terug op 2025 en noemt belangrijke recente adviezen zoals arbeidsproductiviteit, Arbovisie en arbeidsmigratie, maar ook de uitvoeringstaken van de SER. De raad wordt bedankt voor de inzet en samenwerking. Aansluitend aan deze vergadering is er een lunch en mogelijkheid tot napraten.

Ter gelegenheid van het jubileum is een speciale editie van het magazine "Zicht op" gemaakt met toespraken en een foto-impressie.

De *voorzitter* wenst iedereen fijne feestdagen en sluit onder dankzegging de vergadering om 11.55 uur.